

4. วิทฺยเทศนา (พระอฏฺฐารส)

โคส

พระธรรมวราภรณ์ว้คัณรนาถสุนทรการาม

นมคฤ สุคตสฺส

อุเปตา พุทฺธชรมเมหิ อฏฺฐารสหิ นายกาติ

บัคัณจักแสดงพระธรรมเทศนา มีอุเทศที่จะยกขึ้นแสดงในที่นี้ 3 ประเภท คือ

1. พระอฏฺฐารส
2. สมบัคัณจัก
3. ปฏิปทาของท่านพระมหาภคัสสปะ ทามบาลีอฏฺฐกถาและอัทโนมัตถยาธิบาย

ค้ำว่า อฏฺฐารส เป็นภาษาบาลี แปลว่า 18 พระอฏฺฐารส แปลว่า พระ 18 18 อะไร ? หมายถึงพุทฺธชรรวม 18 ประการ เช่นเดียวกับพระทศพล อันหมายถึงพลญาณ 10 ประการ ดังที่ท่านแสดงไว้ในสังคีตีสุคตว้คัณณนา ในที่หมึนกายปาฎิกวรรคว่า ชื่อว่า พุทฺธชรรวมมี 18 ประการ คือ

1. พระทศกถพุทฺธเจ้าไม่มีกายทุจริค
2. ไม่มีว้จิทุจริค
3. ไม่มีมโนทุจริค
4. พระพุทฺธเจ้ามีพระญาณคือความรู้ในอคัททะเลปูรูโปรง
5. มีพระญาณในอนาคททะเลปูรูโปรง
6. มีพระญาณในบัคัณจันทะเลปูรูโปรง .
7. กายกรรมคือสิ่งที่จะฟังทำด้วยกายทั้งหมดของพระผู้มีพระภาคพุทฺธเจ้า เป็น

ไปตามพระญาณคือความรู้

8. ว้จิกรรม คือค้ำที่จะฟังพูดด้วยวาจาทั้งหมดเป็นไปตามพระญาณ
9. มโนกรรม คือเรื่องทีใจคักทั้งหมดเป็นไปตามพระญาณ
10. ไม่มีความเสียมแห่งฉัันทะ คือความพอใจ

11. ไม่มีความเสื่อมแห่งวิริยะคือความเพียร
12. ไม่มีความเสื่อมแห่งสติ
13. ไม่มีเล่น
14. ไม่มีพลัง
15. ไม่มีพลาด
16. ไม่มีความผลุนผลัน
17. ไม่มีพระทัยย่อท้อ
18. ไม่มีอกุศลจิต สมตามพระบาลีในอาฎาติยปริตรว่า อุเปตา พุทธธมเมติ

อฏฐารสตี นายกา แปลความว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้เป็นนายกคือผู้นำ ทรงประกอบ
ด้วยพุทธธรรม 18 ประการ

โดยนัยนี้ สิ่งใดเป็นไปเพื่อหายนะ สิ่งนั้นไม่มีในพระองค์ สิ่งใดเป็นไปเพื่อ
วัฒนะคือความเจริญ พระองค์มีสิ่งนั้น พระอฏฐารส มีความหมายอย่างนี้ ท่านสร้างขึ้น
ไว้เพื่อให้พระสอนตนเองและสอนผู้อื่นเพื่อป้องกันหายนะ และเพื่อความวัฒนาถาวรยิ่ง ๆ
ขึ้นไป เพราะฉะนั้น เมื่อกราบไหว้ เคารพ สักการบูชาพระอฏฐารส ฟังตั้งใจรำลึกว่า
ข้าพเจ้าขอรับโอวาท คือพุทธธรรม 18 ประการ มีการไม่ทุจริตเป็นต้นจากพระองค์
กล่าวคือ ข้าพเจ้าจักไม่มีการทุจริต จักมีความรู้ในอดีต อนาคต และปัจจุบัน เรื่องที่ใจคิด
กิจที่กายทำ คำที่ปากพูด จักมีความรู้เข้ากำกับ จักมีฉันทะอุทสาหะพากเพียร จักมีสติ
ไม่มีการทำเล่น พุดเล่น จักไม่ให้พลังพลาด จักไม่ผลุนผลัน จักไม่ย่อท้อ และจักไม่มีจิต
เป็นอกุศล อย่างนี้ชื่อว่านับถือพระ ถึงพระ ป้องกันหายนะได้ และจะได้ประสบความ
วัฒนาถาวร

ข้อ 2 สมบัติผู้ดี ได้แก่สัปปริสธรรม 7 ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม-
พระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแปลว่า สมบัติผู้ดี 7 อย่าง คือ 1. รัมัญญูตา ความเป็น
ผู้รู้จักเหตุ เช่นรู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ 2. อัตถัญญูตา
ความเป็นผู้รู้จักผล เช่นรู้จักว่าสุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ 3.
อัตถัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักตนว่า เราว่าโดยชาติ ตระกูล ยศศักดิ์ สมบัติ บริวาร
ความรู้ และคุณธรรม เพียงเท่านั้น ๆ แล้วประพฤติกินให้สมควรแก่ที่เป็นอยู่อย่างไร

4. มัทตัญญา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพแต่โดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร 5. กาลัญญา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันสมควร ในอันประกอบกิจนั้น ๆ 6. ปริสติญญา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชนและกิจการที่จะต้องประพฤติต่อประชุมชนนั้น ๆ ว่าคนหมื่นเมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจการอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ เป็นต้น 7. ปุคคลปโรปรัญญา ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลว่า ผู้นี้เป็นคนดี ควรคบ ผู้นี้เป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบ เป็นต้น

ข้อ 3 ปฏิปทาของท่านพระมหากัสสปะ ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาไว้ว่า ท่านได้รับยกย่องจากพระศาสดา โดยอาการเฉพาะพระองค์ คือ ทรงรับผ้าสังฆาฏิของท่านไปทรง ประทานผ้าสังฆาฏิของพระองค์ให้แก่ท่าน ครั้นว่า มีธรรมเครื่องอยู่เสมอกับพระองค์ และทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้ปฏิบัติกนน้อย สันโดษ ครั้นสอนภิกษุทั้งหลายให้ถือเอาเป็นตัวอย่างว่า ภิกษุทั้งหลายกัสสปะผู้นี้เป็นผู้ สันโดษยินดีด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัช ตามมีตามได้ ไม่มีมาก และกล่าว สรรเสริญคุณของความสันโดษด้วยปัจจัย 4 นั้น เธอไม่ถึงความแสวงหาอันไม่ควรเหตุปัจจัย 4 นั้น แสวงหาไม่ได้ก็ไม่สะกิดใจ แสวงหาได้แล้วก็ไม่เป็นคนกำหนดในปัจจัย 4 นั้น บริโภค ท่านทั้งหลายฟังศึกษาตามอย่างนั้น ท่านทั้งหลายอันเราสอนแล้ว ฟังปฏิบัติเพื่อ เป็นเช่นนั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย กัสสปะ เข้าไปใกล้สกุล ชักกาย และใจห่าง ประพฤติตน เป็นคนใหม่ ไม่คุ้นเคยเป็นนิตย์ ไม่กะนองกาย วาจา ใจ ในสกุลเป็นนิตย์ จิตไม่ช้อง อยู่ในสกุลเหล่านั้น เพิกเฉย ทั้งจิตเป็นกลางว่า ผู้ใคร่ลาภก็จงได้ลาภ ผู้ใคร่บุญ ก็จงได้บุญ ตนได้ลาภ มีใจฉันทิ ผู้อื่นได้ก็มีใจฉันทิ ภิกษุใดแสดงธรรมแก่ผู้อื่นด้วย คิดว่า โฉนหนอเขาจะฟังตั้งใจฟังธรรมของเรา ครั้นฟังแล้วจะฟังเลื่อมใสในธรรม เลื่อมใส แล้วจะฟังทำอาการของผู้เลื่อมใส ธรรมเทศนาของภิกษุนั้นไม่บริสุทธิ ส่วนภิกษุใดแสดง ธรรมแก่ผู้อื่นด้วยคิดว่า ธรรมอันพระศาสดากล่าวดีแล้ว โฉนหนอเขาจะฟังฟังธรรมของ เรา ครั้นฟังแล้วจะฟังรู้ธรรมนั้น ครั้นรู้แล้วจะฟังปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ภิกษุนั้น อาศัยความที่แห่งธรรมเป็นธรรมอันดี อาศัยกรุณาและเอ็นดู แสดงธรรมแก่ผู้อื่น ธรรม-เทศนาของภิกษุผู้นั้นบริสุทธิแล้ว กัสสปะก็เหมือนอย่างนั้น เราสอนท่านทั้งหลายยกกัสสปะ ขึ้นเป็นตัวอย่าง ท่านทั้งหลายอันเราสอนแล้ว จงปฏิบัติเพื่อเป็นอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุผู้ใดผู้หนึ่งเข้าไปใกล้สกุลด้วยคิดว่า ขอเขาจงให้แก่เราผู้เดียวเถิด อย่าให้แก่ผู้อื่นเลย จงให้แก่เรามาก อย่าให้น้อย จงให้แก่สิ่งของที่ดี อย่าให้ของที่เลว จงให้โดยเร็ว อย่าช้า จงให้โดยเคารพ เมื่อคิดอย่างนั้น ครั้นเขาไม่ให้ก็ตี ให้น้อยไม่ให้มากก็ตี ให้ของเลวไม่ให้ของดีก็ตี ให้ช้า ไม่ให้โดยเร็วก็ตี ให้โดยไม่เคารพไม่ให้โดยเคารพก็ตี ภิกษุนั้น ก็ชังใจ ได้เสวยทุกขโทมนัสมีชื่อนั้นเป็นเหตุ ภิกษุเช่นนั้นไม่ควรเพื่อจะเป็นผู้เข้าไปสู่สกุล ส่วนภิกษุใดไม่คิดอย่างนั้น แม้เขาจะไม่ให้ก็ตี หรือให้โดยการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตี เธอ ก็ไม่ชังใจ ไม่เสวยทุกขโทมนัสมีชื่อนั้นเป็นเหตุภิกษุเช่นนั้นควรจะเป็นผู้เข้าไปสู่สกุล กัสสปะ ก็เป็นเหมือนอย่างนั้น เราสอนท่านทั้งหลายยกกัสสปะขึ้นเป็นตัวอย่าง ท่านทั้งหลาย อันเราสั่งสอนแล้ว ฟังปฏิบัติเพื่อเป็นอย่างนั้นเถิด

ด้วยความมกน้อย สันโคษ และปฏิบัติเคร่งครัดอย่างนี้ พระมหากัสสปะยอม เป็นที่นับถือของสกุลทั้งหลาย ท่านอยู่มาถึงปูนหลังแต่ปรินิพพานแห่งพระศาสนาปรากฏ ว่าท่านเป็นผู้มีอายุยืนถึง 120 ปี ในคราวที่พระศาสนาปรินิพพาน ท่านไปอยู่เสียที่นคร ปาวาหาได้ตามเสด็จด้วยไม่ ท่านระลึกถึงพระศาสนา เดินทางมาจากนครปาวากับบริวาร พักอยู่ตามทาง พบอาชีวกผู้หนึ่งเดินทางสวนมา ท่านถามข่าวแห่งพระศาสนา ได้รับบอกว่า ปรินิพพานเสียแล้วได้ 7 วัน ในพวกภิกษุบริวาร จำพวกที่ยังตัดอาลัยมิได้ ก็ร้องไห้รำพัน ถึงพระศาสนา จำพวกที่ตัดอาลัยได้แล้ว ก็ปลงธรรมสังเวช มีอุฆบรพชิต คือภิกษุบวช ต่อแก่รูปหนึ่ง ชื่อสุภัททะ กล่าวห้ามภิกษุทั้งหลายว่า อย่าเศร้าโศกร้องไห้เลย พระศาสนา ปรินิพพานเสียได้เป็นที่ พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ย่อมรับสั่งห้ามไม่ให้ทำการบางอย่าง และให้ทำการบางอย่างที่ไม่พอใจเรา ทั้งแต่ที่ออกไปเราพ้นแล้วจากผู้บังคับ ประารถนาจะ ทำการใดก็ทำได้ ไม่ประารถนาจะทำการใดไม่ทำก็ได้ พระมหากัสสปะรำพึงว่า เพียง พระศาสนาปรินิพพานแล้วได้ 7 วันเท่านั้น ยังมีภิกษุผู้ไม่หนักในพระสัทธรรม กล่าวแล้ว จ้วงจาบได้ถึงเพียงนี้ กาลนานล่วงไปไกล จักมีสักเพียงไร ท่านใส่ใจคำของสุภัททะ อุฆบรพชิตแล้ว ให้โอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ สมควรแก่เรื่องแล้ว พาบริวารเดินทางมาถึง กุสินารานคร ทอนบ่ายวันถวายพระเพลิง ท่านได้ถวายบังคมพระพุทธรีระ

พระมหากัสสปะเป็นพระสังฆเถระอยู่ในเวลานั้น พอดีถวายพระเพลิงพระพุทธรีระแล้วได้ 7 วัน ท่านประชุมสงฆ์ เล่าถึงการที่ท่านเดินทางมาจากปาวานคร เพื่อจะเผ่า

พระศาสดา ได้ทราบวาปรีนิพพานในกลางทาง มีภิกษุบางพวกร้องไห้อาลัยถึง สุกัททะ วุฒบรพชิตกล่าวห้ามด้วยคำอย่างไร และท่านรำพึงเห็นอย่างไร ยกเรื่องนั้นขึ้นเป็นเหตุ ชักชวนภิกษุสงฆ์เพื่อทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยไว้เป็นแบบฉบับ เพื่อสมกับ พระพุทธพจน์ที่ได้ประทานไว้ เมื่อครั้งจะปรีนิพพานว่า ธรรมกัถิ วินัยกัถิ อย่างไร อันเรา ได้แสดงไว้แล้ว ได้บัญญัติไว้แล้ว ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของท่านทั้งหลายในเมื่อเรา ล่วงไปแล้ว พระสงฆ์เห็นชอบตามคำแนะนำของพระมหากัสสปะ มอบธุระให้ท่านเป็นผู้เลือกภิกษุทั้งหลายผู้สามารถจะทำการสังคายนา

การที่พระมหากัสสปะชักชวนพระสงฆ์ทำสังคายนาครั้งแรกนี้ เป็นประโยชน์ ใหญ่แก่พระพุทธศาสนา เป็นการฉลองพระคุณพระศาสดาอย่างดี ปฏิปทาของพระ- มหากัสสปะในการทำสังคายนา นี้ ควรเป็นเนติแห่งภิกษุทั้งหลายผู้เกิดมาในภายหลังจะพึง คำนึงถึงพระคุณูปการของพระศาสดา ผู้ประกฤษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ สุขแก่กันเป็นอันมาก มิได้คิดย่ำแย่ต่อความลำบากเข็ญและภยันตรายต่าง ๆ และจะพึง เอาอย่างพระมหากัสสปะฉลองพระคุณพระศาสดาด้วยเอาภรรษุรักษาพระพุทธศาสนาให้ ดาวร ภิกษุผู้ปฏิบัติมกน้อยสนโษษเคร่งครัดด้วยความปรารถนาดีมาในเมืองทัน มักขาดสติ ในท่ามกลาง เห็นไปเสียว่าการเอาภรรษุรักษาพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อความมกมาก ความ ปฏิบัติจึงกลายเป็นค้ำแคบ เป็นเห็นแก่ตัวส่วนเดียว เอาเปรียบผู้อื่น ให้เขาเลี้ยงไม่สำเร็จ ประโยชน์ถึงาม อันที่จริง ความมกน้อยสนโษษและปฏิบัติเคร่งครัดนั้น เป็นหลักสำหรับ ภิกษุผู้ปฏิบัติกิจพระศาสนา ภิกษุผู้ทรงคุณสมบัติเห็นปานนี้ ย่อมประกอบกิจพระศาสนา ด้วยอริยาศัยบริสุทธิ์ ไม่เฟ่งโลกามิส ผลแห่งการอันภิกษุเห็นปานนี้ทำย่อมสำเร็จเป็น อย่างดี คุณธรรมอย่างนี้ของภิกษุเป็นสมบัติอันจะพึงปรารถนา พระมหากัสสปะเป็น พระสาวกที่พึงหวังได้ตามปรารถนาตั้งนี้

ได้แสดงพระธรรมเทศนา ก็ยุติด้วยเวลาเพียงเท่านั้น.

(จากวารสารชีวิต ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 มี.ค. - เม.ย. 15)